

V SPOMIN
 IN MEMORIAM

ZDRAVKO CAHARIJA, p. d. BABČEV
 (1928–2010)

337

V Nabrežini, kraški vasi z vonjem po morju in mediteranskem zelenju, stoji blizu glavnega trga hiša družine Caharija, p. d. Babčevih. Pred hišnimi vrati v toplih mesecih cvetijo oleandri, jeseni v neposredni bližini obrodi trta. Ta je dajala nekdanji družini vino, ki so ga ponujali na osmici. Hiša že na prvi pogled pritegne pozornost in spodbudi željo, da bi prestopili prag in se skozi njena vrata podali odkrivat življenje kraške družine. Prav na tem pragu je leta prijazno sprejemal obiskovalce Zdravko Caharija, zadnji moški potomec družine, ki je zrastel z morjem in ga v srcu ohranil do zadnjih ur svojega življenja. Po strmih stopnicah je vodil otroke, odrasle, slovensko in italijansko govoreče prebivalce od blizu in daleč na podstrešje, obdano s fotografijami utrinkov življenja na morju. Nešteto zgodb o morju so na podstrešju ohranjali številni predmeti, ki so jih uporabljale in pogosto tudi same izdelale tri generacije moških potomcev Babčevih. Zdravko jih je tu hranil z namenom, da bi z njimi ohranil spomin na čase, ko so se številne kraške družine podajale na morje in v njem iskale možnosti za preživetje. Predvsem pa so bili ti predmeti ohranjevalci družinskega spomina in jih je Zdravko prepoznal kot pomembne za družinsko dediščino. Za vsakim predmetom, ki ga je prijel v roko, se je skrivala zgodba, na nekaterih sta bili zabeleženi inicialki izdelovalca, včasih tudi letnica izdelave. Zdravko je ob predmetih ohranjati tudi vedenje o njih ter znanje o njihovi izdelavi in uporabi. Na delovni mizi, ki jo je osvetljevalo majhno podstrešno okno, je rad prikazal pletenje mrež ali izdelovanje ribiških igel. Podstrešje je bilo polno predmetov, ki so bili urejeni in vedno na svojem mestu. Zdravko se je učil življenja, kot je rekel, z odprtimi ušesi in očmi.

Zdravko Caharija se je rodil 4. januarja 1928 v petčlanski družini, ki se je preživljala z ribištvom, nekaj glavami živine in kosom obdelovalne zemlje. Z njimi sta živela tudi stara starša. Zdravkova vloga v družini je bila jasno načrtovana s spolom: vsi moški potomci so bili namreč ribiči. Že kot majhnega otroka sta ga ded in oče vodila s seboj in ga učila veččin preživetja ob morju. Poleg veselja do morja pa je imel Zdravko tudi prirojen dar govora. Že v osnovni šoli je sodeloval pri številnih kulturnih prireditvah in je bil dejaven v Slovenskem kulturnem društvu v Nabrežini. Prav ta dar govora, združen z ljubeznijo do morja in družinske dediščine, ga je v kasnejših letih privedel v številne televizijske in radijske oddaje. Pa tudi v zapise raziskovalcev življenja ob morju.

Zdravko Caharija, v Nabrežini leta 1947, z očetom še zadnjič vesla s čupo Marijo. (Dokumentacija SEM)

Zdravko Caharija na obisku pri čupi Mariji v nekdanjem depozu Slovenskega etnografskega muzeja v Škofji Loki na začetku devetdesetih let. (Dokumentacija SEM)

Zgodba Zdravka Caharije se v povezavi z Slovenskim etnografskim muzejem začena davnega leta 1947, pri njegovih devetnajstih letih. Takrat sta z očetom Avgustom še zadnjič zaveslala s čupo Marijo ob Nabrežinski obali, potem pa sta jo na pobudo Milka Matičetovega, tedanjega kustosa Slovenskega etnografskega muzeja, predala v skrb in hrambo muzeju v Ljubljani. Čupa družine Caharija je od leta 2004 razstavljena na stalni razstavi Slovenskega etnografskega muzeja kot edini popolnoma ohranjen primerek tega plovila, ki so ga tisočletja uporabljali slovenski ribiči od Trsta do Timave. Ostale nabrežinske čupe so se z uveljavitvijo drugih plovil izgubile v času. Zdravko pa je v spomin na njih začel izdelovati makete. Družinsko čupo je rad obiskal tudi v muzeju v Ljubljani.

Z Zdravkom Caharijo sem se prvič srečala kot kustosinja v Slovenskem etnografskem muzeju gostujoče razstave z naslovom Vonj po morju, avtorja Bruna Volpija Lisjaka. Ob odkrivanju dediščine Slovencev ob morju sem vstopila tudi na podstrešje družinske hiše Caharijevih. Prevezla me je bogata zbirka po namenu uporabe raznolikih ribiških predmetov iz obdobja od konca 19. do sredine 20. stoletja. Predmete sem ob sodelovanju Zdravka Caharije tudi popisala.

339

Ob umeščanju čupe Marije v stalno postavitev Slovenskega etnografskega muzeja se je porodila zamisel, da bi pričevanja Zdravka Caharije posneli tudi s kamero. Z Nadjo Valentinčič Furlan, kustosinjo za etnografski film, sva posneli obsežno gradivo o njegovem življenju, življenju njegove družine, ribolovu in seveda o sami čupi. Rezultat snemanj je avdiovizualno gradivo s pripovedovanjem Zdravka Caharije ter filma Pričevanja nabrežinskega ribiča in Čupa, plovilo slovenskih ribičev. Zadnji je obiskovalcem muzeja na ogled ob razstavljeni čupi in na DVD nosilcu. S tem je postala čupa Marija edini predmet na stalni razstavi Slovenskega etnografskega muzeja, katerega zgodbo dopolnjuje neposredna pripoved nekdanjega lastnika.

Čeprav je bil Zdravko Caharija ob snemanju star že 74 let in šibkega zdravja, je s posebnim žarom, notranjimi močmi in zagnanostjo pripovedoval o življenju ob morju in z morjem. Z Nadjo naju je vodil po poteh, po katerih so dan za dnem stopali nabrežinski ribiči preko strmih kraških pobočij od vasi do morja in nazaj, pokazal nama je prostore, sedaj že zarasle z zelenjem, kjer so nekdanji ribiči-opazovalci čakali jate tun, in nama pripovedoval o čupah v nabrežinskem zalivu z ledinskim imenom »pri Čupah«. Vedno je stal z dvignjeno glavo pred hišnimi vrati doma v Nabrežini. Ponosen, da živi ob morju in z morjem. Kot edinemu sinu so mu predniki predali večšine ribolova, ki jih je nadgradil z lastnimi izkušnjami in razmišljanji. Njegovo poslanstvo je bilo ohranjanje družinske dediščine, preko nje pa je ohranjal tudi dediščino ribištva in spomin na nekdanje življenje z morjem. Umrli je avgusta 2010, star 82 let.

Zdravko Caharija je hranil predmete in spomine prednikov kot pomemben del družinske dediščine. Z leti je njegova domača urejena zbirka predmetov prerasla družinske okvirje. Postala je pomembna kot dediščina kraja, kjer so živele pretežno ribiške in kamnoseške družine, kakor tudi kot dediščina ob morju živečih Slovencev. Na vsebinsko širino družinske zbirke je opozarjal že Zdravko Caharija – s tem, ko jo je nenehno predstavljal, jo z veseljem razkazoval in umeščal v različne oddaje in članke o Slovencih.

Po smrti Zdravka Caharije so skrb za zbirko prevzeli njegovi svojci. Ohranili jo bodo v celoti, povezano z družinskim imenom. Kot muzealka si želim, da bi se kot izjemna priča življenja ljudi ob morju v časovnem obdobju treh generacij ohranila tudi za bodoče rodove. Zbirka si med drugim zasluži predstavitev na eni od muzejskih razstav ali pa celo uvrstitev v eno od muzejskih ustanov, saj Zdravko Caharija z njo ni ohranil le predmetov, pač pa tudi zgodbe ob tržaškem morju živečih Slovencev.

Polona Sketelj

340

Zdravko Caharija v filmu *Spomini nabrežinskega ribiča* nad razstavljeno čupo Marijo na stalni razstavi *Med naravo in kulturo*, odprti leta 2006 v SEM. (Dokumentacija SEM)